

رابطه کم‌سرمایه‌گذاری و بیش‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی با کیفیت سود با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گر کیفیت حسابرسی

مهدی فیلسرائی^۱

مصطفی سامانی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۸

چکیده

هدف پژوهش حاضر رابطه بین کم‌سرمایه‌گذاری و بیش‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی با کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. این تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر نوع روش تحقیق، توصیفی و همبستگی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۴۰۰ – ۱۳۹۶ است. به منظور انتخاب نمونه آماری، از روش حذف هدفمند استفاده شده که پس از اعمال معیارهای مربوطه، تعداد ۱۷۲ شرکت به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. در تحقیق حاضر به منظور آزمون فرضیه پژوهش از تحلیل رگرسیونی استفاده شده است نرم‌افزارهای مورد استفاده در این تحقیق R و SPSS است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه پژوهش نشان داد که بین بیش‌سرمایه‌گذاری (کم‌سرمایه‌گذاری) در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود، رابطه مستقیم (معکوس) و معناداری وجود دارد. همچنین کیفیت حسابرسی، رابطه‌ی بین بیش‌سرمایه‌گذاری (کم‌سرمایه‌گذاری) و مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود را تقویت می‌کند.

واژه‌های کلیدی: مسئولیت‌پذیری اجتماعی، سود، کیفیت سود، کیفیت حسابرسی.

۱ گروه حسابداری، مؤسسه آموزش عالی حکیم طوس، مشهد، ایران (نویسنده مسئول). filsaraei@yahoo.com
۲ گروه حسابداری، مؤسسه آموزش عالی حکیم طوس، مشهد، ایران. mostafa.samani1987@gmail.com

۱- مقدمه

سود پیش بینی شده از جمله اطلاعات مهمی است که توسط مدیریت بصورت دوره ای به بازار عرضه می‌شود. اهمیت این اطلاعات از این جهت است که امکان برآورد و پیش بینی عملکرد و جریان‌های نقدی شرکت‌ها را، برای ذی‌نفعان فراهم می‌آورد. مسلماً، کیفیت اطلاعات افشا شده می‌تواند با تعبیرهای متفاوت ذی‌نفعان از اطلاعات، منجر به تصمیمات مختلف شود. با فرض کامل نبودن بازار و درک متفاوت ذی‌نفعان، می‌توان انتظار داشت که ارائه اطلاعات تأثیر متفاوتی بر عوامل درون‌سازمانی و برون‌سازمانی همچون قراردادهای کاری، هزینه تأمین سرمایه، و رقابت در بازار محصول داشته باشد (فخاری و حسن‌ناتج‌کردی، ۱۳۹۷، ص ۲۱۲). از طرفی اعمال قضاوت توسط مدیران در تهیه صورت‌های مالی، نگرانی‌هایی را در مورد قابلیت اتکا سود حسابداری ایجاد کرده است. چنانچه مدیران از طریق اعمال اختیارات خود در زمینه‌گزینش‌های حسابداری در گزارشگری مالی انگیزه‌هایی برای همراه کردن استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی داشته باشند، احتمال دستکاری یا مدیریت سود وجود دارد. در پی رسوایی‌های مالی اخیر، اطمینان و اعتماد سرمایه‌گذاران به سیستم گزارشگری مالی تضعیف شده و کیفیت سود به عنوان عامل مهمی در تعیین اعتبار و قابلیت اعتماد ارقام گزارش شده پدیدار گشت. در نتیجه تعیین کیفیت اطلاعات حسابداری و نتایج حاصل از آن، مورد علاقه سرمایه‌گذاران، مدیران، قانون‌گذاران و تدوین‌کنندگان استانداردها است (احمدپور و احمدی، ۱۳۸۷، ص ۴). کیفیت سود، مفهومی است که دارای جنبه‌های متفاوتی است. به همین دلیل، تعاریف مختلف، سودی را باکیفیت‌تر می‌داند که پایدارتر باشد و معیارهای اندازه‌گیری متفاوتی در رابطه با آن مطرح شده باشد. برای تحلیل گران گزارش مالی، درک پایداری سود، عوامل تعیین‌کننده آن‌ها و اهمیت و ارتباطشان برای فعالیت‌های احتمالی حائز اهمیت خواهد بود (معمودی و تاروی‌وردی، ۱۴۰۱، ص ۳۲). با وجود اهمیت موضوع کیفیت سود، این مفهوم، موضوعی پیچیده به شمار می‌رود و تاکنون هیچ محققى نتوانسته است تعریف جامعی از این مفهوم ارائه نماید یا شاخص کاملی بر آن بیابد (فابریزی و همکاران^۱، ۲۰۱۴، ص ۳۱۱).

از سوی دیگر اخیراً در میان پژوهشگران و فعالان حوزه مالی، این نظریه مطرح است که فعالیت‌های تجاری نباید فقط سبب ایجاد سودآوری و افزودن بر ثروت سهام‌داران گردد؛ بلکه بایستی مسئولیت‌هایی در ارتباط با نیروی کار، محیط زیست و جامعه را تقبل نماید. این دیدگاه که به مسئولیت اجتماعی شرکت شناخته می‌شود، تبدیل به یکی از خصوصیات واحدهای تجاری گشته است. مسئولیت اجتماعی واحدهای تجاری، برآیند چهار مؤلفه که عبارت‌اند از مسئولیت‌های اقتصادی، قانونی، اخلاقی و نیز مسئولیت‌های عام‌المنفعه و بشردوستانه می‌باشد (کارول، ۱۹۷۹، ص ۴۹۸). به عبارت دیگر، می‌توان چنین گفت که مسئولیت‌پذیری اجتماعی به معنی ملزم بودن به پاسخگویی و برآوردن خواسته‌های گروه‌های ذی‌نفع خارج از سازمان در کنار حفظ حقوق و منافع گروه‌های ذی‌نفع داخل سازمان است (عظیمی و گنجی ارجنکی، ۱۳۹۵، ص ۹۶).

¹ Fabrizio et al.

یکی از چالش‌های موجود، بروز عدم تقارن اطلاعات بین نیروهای درون‌سازمانی و برون‌سازمانی و امکان رخداد گزینش نادرست و خطر اخلاقی می‌باشد. همچنین سهل‌انگاری شرکت‌ها در زمینه‌ی گزارشگری و افشای مسئولیت اجتماعی و بطور کلی قصور در انجام مسئولیت پاسخ‌گویی باعث کیفیت پایین گزارشگری مالی و به دنبال آن کیفیت سود گردیده است. برای حل این مسئله، محققان حسابداری به دنبال افزایش کیفیت گزارشگری مالی به عنوان ابزاری برای ادای مسئولیت پاسخگویی و ایفای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بوده‌اند. افزایش کیفیت گزارشگری مالی به عنوان منبع اطلاعاتی بسیار مهم و کاربردی برای گروه‌های مختلف به خصوص اعتباردهندگان و سرمایه‌گذاران را قادر می‌سازد تا تصمیمات بهتری اتخاذ کنند. کیفیت بالای گزارشگری مالی می‌تواند از طریق تقلیل عدم تقارن اطلاعات بین نیروهای درون‌سازمانی و سهامداران و اعتباردهندگان امکان گزینش نادرست و خطر اخلاقی را کاهش دهد. یکی از معیارهایی که بدان وسیله می‌توان کیفیت گزارشگری مالی را افزایش داد، کیفیت سود است. بنابراین برای داشتن اطلاعاتی با کیفیت به منظور رسیدن به اهداف گزارشگری مسئولیت اجتماعی بایستی مفاهیم کیفیت سود شناسایی و مورد توجه قرار گیرند. هدف انتزاعی و مفهومی شرکت‌ها در بخش انتفاعی، حداکثر کردن ثروت سهامداران است. بنابراین تعهد به ایفای هرچه بهتر مسئولیت اجتماعی از منظر بعد اقتصادی متضمن بقای هیئت‌مدیره و کسب مطلوبیت برای سهامداران می‌باشد. در این راستا، شرکت‌ها برای تحقق نظریه مشروعیت و نظریه ذی‌نفعان و رعایت ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، مقید به رعایت الزامات محیطی و اجتماعی می‌باشند. در صورتی که شرکت‌ها بتوانند حدود اجتماعی را رعایت نمایند به اهداف اصلی بنگاه‌های انتفاعی دست یافته و به طور کلی، ایفای مسئولیت اجتماعی نموده‌اند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۱۷۴).

مدیران شرکت‌ها نیز برای آنکه در برابر مخاطبان خود کیفیت گزارشگری مالی را برتر نشان داده و ارتباط با ذی‌نفعان را مدیریت کنند، لازم است تا به طور واقعی در مواجهه با مخاطبان با رعایت کمترین عدم تقارن اطلاعاتی و خطر اخلاقی عمل کنند تا قرارداد اجتماعی را تأیید نمایند. مفهوم قرارداد اجتماعی تأکید می‌کند که وجود یک سازمان متکی بر حمایت همه جانبه جامعه است. افشای داوطلبانه مسئولیت اجتماعی شرکت از طریق بهبود نقدشوندگی سهام، کاهش هزینه سرمایه و افزایش واسطه‌های اطلاعاتی و مالی شرایط ارتقای کارایی بازار سرمایه را فراهم می‌آورد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۹۱-۹۰). طبق تئوری علامت‌دهی، شرکت‌ها مسئولیت اجتماعی را ابزاری برای دستیابی به اهداف مختلف می‌دانند. شرکت‌ها برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین گروه‌های مختلف، درگیر مسئولیت اجتماعی هستند (اسپنس^۱، ۲۰۰۲، ص ۴۳۷). محققان حسابداری به دنبال افزایش کیفیت گزارشگری مالی به عنوان ابزاری برای ادای مسئولیت پاسخگویی و ایفای مسئولیت اجتماعی شرکت بوده‌اند. افزایش کیفیت گزارشگری مالی به عنوان منبع اطلاعاتی بسیار مهم و کاربردی برای گروه‌های مختلف به خصوص اعتباردهندگان و سرمایه‌گذاران را قادر می‌سازد تا تصمیمات

¹ Spence

بهتری اتخاذ کنند. کیفیت بالای گزارشگری مالی می‌تواند از طریق تقلیل عدم تقارن اطلاعات بین نیروهای درون‌سازمانی و سهام‌داران و اعتباردهندگان، امکان‌پذیرش نادرست و خطر اخلاقی را کاهش دهد (کامیابی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۱۲۷). با توجه به مطالب فوق، هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه سطوح مختلف مسئولیت‌پذیری اجتماعی یعنی بیش و کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی با کیفیت سود می‌باشد. در مقایسه با ادبیات فراوان در مورد رابطه بین فعالیت‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی شرکت، مطالعات مربوط به رابطه تلاش‌های مسئولیت اجتماعی و کیفیت گزارشگری مالی نسبتاً کم است و شواهد متفاوتی در این رابطه وجود دارد (سنگ و ریمل^۱، ۲۰۲۰، ص ۲۵۴). مسئولیت‌پذیری اجتماعی نقشی مهم در توسعه اقتصادی دارد و بازتاب‌کننده تعهد مستمر سازمان‌ها برای رفتار مسئولانه است. طبق تئوری ذی‌نفعان، ذی‌نفعان متعدد (به طور مثال، صاحبان سهام، کارمندان، مشتریان، تأمین‌کننده‌ها، محیط زیست و جامعه) نقشی مرکزی در حمایت از شرکت و عملیات آن دارند و تمرکز بر این گروه‌ها، از مجرای مسئولیت‌پذیری اجتماعی، در نهایت برای صاحبان سهام ارزش‌آفرینی می‌کند (جنسن^۲، ۲۰۰۱، ص ۹-۱۰). از این‌رو، عملکرد قوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی، محیط اطلاعاتی و کیفیت اطلاعات حسابداری را بهینه می‌بخشد و در نتیجه از عدم تقارن اطلاعاتی بین مسئولان اجرایی و صاحبان سهام می‌کاهد. در واقع، تعهد به عملکرد مسئولیت‌پذیری اجتماعی قوی منجر به ایجاد قرارداد ضمنی با تعداد زیادی از ذی‌نفعان خواهد شد و از این‌رو نظارت و نظم‌بخشی به رفتار مسئولان اجرایی را تقویت می‌کند (بیتار و بنلملیح^۳، ۲۰۱۶، ص ۲). در راستای تعیین شاخص‌ها و معیارهای افشای ابعاد مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها برخی رهنمودهای کلی در استانداردهای گزارشگری جهانی پایداری و ایزو ۲۶۰۰۰ ارائه شده است. اما در حال حاضر مقررات مشخصی برای افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در گزارش‌های سالانه در سطح شرکت‌ها به صورت یکپارچه وجود ندارد که بتوان مشخص نمود که تا چه میزان شرکت‌ها در ایفای مسئولیت اجتماعی شرکت به صورت کارا عمل کرده‌اند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۹۲). اگر شاخص کیفیت گزارشگری مالی را از منظر کیفیت سود مورد بررسی قرار دهیم، سؤال اصلی این پژوهش آن است که آیا شرکت‌هایی که به لحاظ ایفای مسئولیت اجتماعی از کارایی بالایی برخوردار هستند، از کیفیت سود بالاتری نیز برخوردار هستند؟ و آیا بیش‌سرمایه‌گذاری و کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی تاثیری بر کیفیت سود دارد؟

از دیگر سو، کیفیت حسابرسی به عنوان تعیین‌کننده عملکرد حسابرسی، تابع عوامل متعددی، از قبیل توانایی‌های حسابرسان (شامل دانش، تجربه، قدرت تطبیق و کارایی فنی) و اجرای حرفه‌ای (شامل استقلال، عینیت، مراقبت حرفه‌ای، تضاد منافع و قضاوت) است (حق‌بین و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۹۶). چنانچه کیفیت حسابرسی پایین باشد، امکان مدیریت سود افزایش یافته و به تبع آن کیفیت سود نیز تحت تاثیر قرار می‌گیرد.

¹ Song & Rimmel

² Jensen

³ Bitar & Benlemlih

کیفیت حسابرسی مستقل بر میزان راستی، درستی و صحت صورت‌های مالی و اطلاعات مالی تاثیرگذار است. کیفیت حسابرسی به عنوان یک مکانیزم نظارتی عمل می‌کند که به بازدارندگی مدیران برای دستکاری سودها کمک می‌کند. نظریه قرارداد پیشنهاد می‌کند که سهامداران محدودیت‌های مبتنی بر حسابداری را برای محدود کردن دستکاری ثروت از طریق مدیران اعمال می‌کنند. همچنین، شرکت‌هایی که صورت‌های مالی حسابرسی شده ارائه کنند، دارای محتوای اطلاعاتی و سود با کیفیت بیشتری هستند. حسابرسی با کیفیت بالاتر، با احتمال بیشتری عملکردهای حسابداری مورد تردید را کشف می‌کند. زیرا موسسه‌های حسابرسی با کیفیت، دارای تخصص، منابع و انگیزه‌های بیشتری برای کشف اشتباه و تقلب هستند. لذا این‌گونه موسسات، می‌توانند هم باعث پایداری سود بیشتر گردیده و از طرفی در شرکت‌هایی که سرمایه‌گذاری بیشتری در افشای مسئولیت اجتماعی صورت می‌پذیرد و به دنبال آن کیفیت سود نیز بالاتر می‌گردد، این موسسات می‌توانند رابطه بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت سود را تقویت کنند. با توجه به توضیحات سؤال دیگر پژوهش این است که آیا کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود تاثیر دارد؟ و آیا کیفیت حسابرسی می‌تواند رابطه بیش‌سرمایه‌گذاری و کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود را تقویت یا تضعیف نماید؟

مبانی نظری پژوهش

کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود

با توجه به تجزیه و تحلیل هزینه و منفعت اقتصادی، منطقی است که فرض کنیم مدیران، سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت را تا زمانی که سود نهایی (هرچند حداقل) بیشتر از هزینه‌های نهایی باشد، متوقف نخواهند کرد (شیپر و وینست، ۲۰۱۰، ص ۳۱۲). سرمایه‌گذاری‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، تا جایی که منافع آن با هزینه‌ها برابر باشد، معمولاً نقشی دوگانه دارند، یعنی موجب حفظ وجهه اجتماعی و افزایش ارزش شرکت می‌گردند. براساس تئوری مشروعیت، منابع مهم شرکت‌ها توسط هر گروه از اعضای سازنده تأمین می‌شود که در ازای آن مطالبات مشخص شده در قراردادهای صریح یا ضمنی را درخواست می‌کنند (به عنوان مثال، حقوق و دستمزد، امنیت شغلی، محصولات و خدمات با کیفیت بالا) (ساچمن^۱، ۱۹۹۵، ص ۵۷۲). اگر خواسته‌های مختلف این گروه‌ها از طریق تلاش‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها کاملاً در نظر گرفته شود، این ذی‌نفعان تمایل بیشتری به حمایت از فعالیت‌های تجاری دارند، بنابراین عملکرد عملیاتی و ارزش شرکت را افزایش می‌دهند (تانگ و همکاران^۲، ۲۰۱۵، ص ۱۳۳۸). در مقابل، بنگاه‌ها اگر نتوانند نیازهای ذی‌نفعان مختلف را شناسایی و برآورده کنند، قرارداد اجتماعی را نقض می‌کنند و از تهدیدهای قانونی رنج می‌برند. فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت ممکن است به عنوان ابزاری برای مدیریت خواسته‌های

¹ Suchman

² Tang et al.

ذی‌نفعان مختلف عمل کند تا گروه‌های مختلف بتوانند از حقانیت موجودیت یک نهاد مطمئن شوند (هان و لولف^۱، ۲۰۱۴، ص ۴۰۳). بنابراین در کنار دستیابی به اهداف اجتماعی، وضعیت بنگاه‌ها نیز بهتر می‌شود زیرا منافع اقتصادی بیش از هزینه‌های مربوطه است. در نتیجه، مجموع مزایای اجتماعی و اقتصادی فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به حداکثر می‌رسد. مسلماً، این همان سطح سرمایه‌گذاری مسئولیت اجتماعی شرکت است که هر شرکت دنبال می‌کند. سطح سرمایه‌گذاری‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در زیر سطح بهینه به عنوان کمبود سرمایه‌گذاری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تعریف می‌شود. بر اساس تحلیل فوق، هر چقدر شرکت، کمتر در فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی سرمایه‌گذاری کند (کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی)، کمتر می‌تواند اهداف اجتماعی و عملکرد مالی خود را هماهنگ کند و در نتیجه بیشتر احتمال دارد که مدیران سود شرکت را دستکاری کنند تا عملکرد عملیاتی نامطلوب را پنهان نمایند (کیفیت سود کاهش می‌یابد). بر اساس نظر سانگ و ریمل سطح سرمایه‌گذاری ناکافی در مسئولیت اجتماعی (CSR) به طور مثبت با میزان مدیریت سود مبتنی بر تعهدی (AEM) و در نتیجه کیفیت سود مرتبط است. یعنی کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی، باعث مدیریت سود شده و در نتیجه آن، کیفیت سود پایین‌تری را شاهد خواهیم بود (سانگ و ریمل، ۲۰۲۱، ص ۳). از جنبه نظریه نمایندگی، فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی با انحراف نظارت سهامداران همراه است که ممکن است مسائل عدم تقارن اطلاعاتی را تشدید کند و اعتبار شرکت‌ها را مختل کند و در نتیجه محدودیت‌های سرمایه بالاتری ایجاد کند. مدیران در فعالیت‌های اجتماعی سرمایه‌گذاری می‌کنند تا منافع خود را (به هزینه سهامداران و ذی‌نفعان) به حداکثر برسانند و این منجر به هزینه‌های نمایندگی و به تبع آن، کاهش ارزش شرکت می‌شود. تئوری نمایندگی همچنین استدلال می‌کند که سرمایه‌گذاری بیشتر در CSR منجر به هزینه‌های اضافی می‌شود که شرکت را در نقطه ضعف در برابر رقبای خود قرار می‌دهد و عملکرد مالی آن را کاهش می‌دهد و کیفیت سود شرکت را برای سرمایه‌گذاران بالقوه کمتر جلوه می‌دهد (دخلی^۲، ۲۰۲۲، ص ۹۵۳).

بیش‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود

به اعتقاد فازاری و همکاران^۳ بنگاه‌های اقتصادی در صورت پیش‌بینی تضعیف بیشتر وضعیت مالی در دوره‌های آینده، احتمالاً در پروژه‌های خاص سرمایه‌گذاری می‌کنند (فازاری و همکاران، ۱۹۸۸، ص ۱۴۱). همچنین لیز و همکاران^۴ معتقدند که سطح غیر طبیعی بالای سرمایه‌گذاری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها می‌تواند نشانه‌ای از اطلاعات خصوصی در مورد چشم‌اندازهای مالی آینده باشد (لیز و همکاران، ۲۰۱۵، ص ۵۶). به عبارت دیگر،

¹ Hahn & Lölfs

² Dakhli

³ Fazzari et al.

⁴ Lys et al.

شرکت‌هایی که انتظار دارند منابع مالی بیش از حد در دوره‌های آینده داشته باشند، در فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی سرمایه‌گذاری‌های بیش از حد انجام می‌دهند. بنابراین، سرمایه‌گذاری بیش از حد در مسئولیت‌پذیری اجتماعی ممکن است به دلیل انگیزه‌های فرصت‌طلبانه مدیران نباشد اما به دلیل دسترسی خصوصی مدیران به اطلاعات مربوط به چشم‌انداز مالی آینده پیش‌بینی شده باشد. در چنین شرایطی، مدیران کمتر از مدیریت سود برای پنهان‌سازی عملکرد مالی استفاده می‌کنند که منجر به افزایش کیفیت سود می‌شود. البته طبق نظریه رقیب، فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی ممکن است نوعی پوشش برای اقدامات نادرست و فرصت‌طلبانه باشد و در نتیجه با کاهش کیفیت سود در ارتباط باشد (سانگ و ریمل، ۲۰۲۱، ص ۴). با این وجود، به اعتقاد سانگ^۱ ویژگی‌های کمیته حسابرسی و در نتیجه آن کیفیت حسابرسی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و کیفیت سود برای شرکت‌های کره‌ای تأثیر می‌گذارد (سانگ، ۲۰۲۲، ص ۱۳۱۲). مطالعات تجربی در مورد اثرات فعالیت‌های CSR بر کیفیت سود شرکت به نتایج متفاوتی منجر شد. محققانی که رابطه منفی بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی را پیشنهاد کرده اند، استدلال کردند که مسئولیت اجتماعی بالا منجر به هزینه‌های اضافی می‌شود که یک شرکت را در مقایسه با سایر شرکت‌های دارای مسئولیت اجتماعی کم، در وضعیت نامناسب اقتصادی قرار می‌دهد. این هزینه‌های اضافی ممکن است ناشی از اقداماتی مانند انجام کمک‌های خیریه گسترده، ترویج طرح‌های توسعه جامعه، نگهداری از گیاهان در مکان‌های ضعیف اقتصادی و ایجاد رویه‌های حفاظت از محیط زیست باشد. بر اساس تئوری نمایندگی، CSR می‌تواند به شرکت آسیب برساند؛ زیرا می‌تواند باعث هزینه‌های نمایندگی و هدر دادن هزینه‌های اضافی و در نتیجه بدتر شدن عملکرد و ارزش شرکت شود. این هزینه‌های نمایندگی ناشی از تضاد منافع بین سهامدارانی است که افزایش هزینه‌های CSR را تلاشی برای بهبود تصویر مثبت شرکت می‌دانند که تأثیر مطلوبی بر ارزش شرکت خواهد داشت، اما می‌تواند به اتلاف منابع شرکت نیز دلالیت کند، به‌ویژه اگر چنین باشد، بهبود قابل توجهی در عملکرد شرکت به دنبال نداشته و مدیریت برای جبران آن، مجبور به دستکاری سود می‌شود. از آنجایی که مدیران برای منافع شخصی، بیش از حد برای فعالیت‌های CSR هزینه می‌کنند، هزینه‌های نمایندگی افزایش می‌یابد، بنابراین به منافع سهامداران آسیب می‌رساند و در نهایت ارزش شرکت را کاهش می‌دهد. از سوی دیگر، برخی از مطالعات هرگونه ارتباط بین CSR و کیفیت سود را رد می‌کنند و معتقدند هیچ رابطه معنی‌داری بین CSR و کیفیت سود شرکت وجود ندارد. آن‌ها استدلال می‌کنند که اگر مدل‌های تحقیق با جزئیات بیشتر طراحی شوند، همبستگی مثبت گزارش شده در مطالعات قبلی ضعیف می‌شود. بنابراین، آن‌ها بیان می‌کنند که CSR نمی‌تواند کیفیت سود شرکت را افزایش دهد. با این حال، سیل عظیمی از تحقیقات نشان می‌دهند که مشارکت در فعالیت‌های CSR به طور مثبت بر کیفیت سود شرکت تأثیر می‌گذارد. این پژوهش‌ها بر اساس تئوری‌های ذی‌نفعان هستند و بر نقش اجتماعی شرکت‌ها تأکید دارند. فریمن (۱۹۸۴) و سایر طرفداران نظریه‌ی ذی‌نفعان

¹ Song

بیان می‌کنند که فعالیت‌های CSR می‌تواند تضاد منافع بین شرکت‌ها و سهام‌داران را کاهش دهد و در نهایت کیفیت سود شرکت را افزایش دهد (دخلی، ۲۰۲۲، ص ۹۵۶).

با توجه به توضیحات فوق **فرضیه‌های این پژوهش** به صورت زیر تدوین گردیده است:

- بین بیش‌سرمایه‌گذاری (کم‌سرمایه‌گذاری) در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود، رابطه مستقیم (معکوس) و معناداری وجود دارد.
- کیفیت حسابرسی رابطه‌ی بین بیش‌سرمایه‌گذاری (کم‌سرمایه‌گذاری) در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود را تعدیل می‌کند.

پیشینه پژوهش

کائو و همکاران^۱ (۲۰۲۳) در مقاله‌ای به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت (CSR) و مدیریت سود در زمینه تغییر رژیم‌های نظارتی و بحران مالی پرداختند. با استفاده از نمونه‌ای از ۱۸۴۷۲ مشاهدات سالانه شرکت ایالات متحده که بیش از ۲۵۰۰ شرکت را در دوره ۱۹۹۳ تا ۲۰۱۸ نشان می‌دهد، از چندین مدل رگرسیون داده‌های تابلویی استفاده نمودند و متوجه شدند که شرکت‌هایی با مشارکت CSR بالاتر، اقلام تعهدی اختیاری بالاتری قبل از قانون سابینز-آکسلی دارند ولی پس از آن قانون کاهش می‌یابد.

احمد و همکاران^۲ (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای با استفاده از داده‌های تابلویی برای ۱۰۰ شرکت فهرست شده در برای دوره ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰ رابطه مسئولیت‌پذیری اجتماعی و مدیریت سود را با نقش تعدیل‌گر ساختار سرمایه بررسی نمودند. نتایج نشان می‌دهد که هزینه‌های CSR با مدیریت سود واقعی مرتبط است. نتایج همچنین نشان می‌دهد که سطوح بالاتر مالکیت خارجی رابطه بین مخارج CSR و فعالیت‌های مدیریت سود را تضعیف می‌کند.

جیائو و همکاران^۳ (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای ارتباط بین مدیریت سود (EM) و مسئولیت اجتماعی شرکت (CSR)، و همچنین اینکه آیا جهت‌گیری CSR یک شرکت، مبادله بین مدیریت سود تعهدی (AEM) و مدیریت سود واقعی (REM) را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که یک رابطه منفی بین EM و CSR، وجود دارد.

سانگ و ریمل (۲۰۲۰) پژوهشی را با عنوان ناهمگنی در فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها: آیا سرمایه‌گذاری مسئولیت اجتماعی شرکت به طور یکنواخت با کیفیت سود همراه است؟ انجام دادند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که بین کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود رابطه

¹ Cao et al.

² Ahmad et al.

³ Giao et al.

معکوس و معناداری وجود دارد. اما شواهدی که حاکی از وجود ارتباط بین بیش‌سرمایه‌گذاری و کیفیت سود باشد، یافت نشد.

سامی باچا و همکاران^۱ (۲۰۲۰) پژوهشی را با عنوان عملکرد مسئولیت‌پذیری اجتماعی و هزینه بدهی: آیا کیفیت حسابرسی مهم است؟ انجام دادند. این پژوهش در بازه زمانی بین سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۶ صورت گرفته است. نتایج نشان می‌دهد رابطه منفی و معناداری بین عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و هزینه بدهی وجود دارد. این یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که کیفیت حسابرسی بالا، هزینه بدهی شرکت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را کاهش می‌دهد.

زنگ و همکاران^۲ (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی تأثیر پاسخگوپذیری اجتماعی سازمان‌ها و فعالیت‌های محیط زیست سازمان‌ها بر بهینه شدن ارزش ویژه سرمایه‌گذاری با توجه به نقش تعدیل‌کننده‌ای محیط نهادی و مصرف‌کننده زیست محیطی در دوره هنگامی ۲۰۱۱-۲۰۱۶ پرداختند. نتایج پژوهش آنان حاکی از آن بود که فعالیت‌های پاسخگوپذیری اجتماعی و زیست محیطی می‌توانند، افشای اطلاعات شرکتی را بهینه ببخشند، در بدست آوردن حمایت خارجی و سوبسید دولتی کمک کند و همچنین ناکارآمدی ارزش ویژه سرمایه‌گذاری را بهینه ببخشند.

یوتومو و همکاران^۳ (۲۰۱۹) پژوهشی را با عنوان اثرات تعدیل مالکیت مدیریتی بر روی محافظه‌کاری حسابداری و کیفیت سود در ۳۹ شرکت بورس سهام اندونزی (IDX) در دوره سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۶ انجام دادند. می‌باشد. نتایج نشان داد که محافظه‌کاری تأثیر مثبتی بر کیفیت سود دارد.

کوک و همکاران^۴ (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی رابطه بین پاسخگوپذیری اجتماعی سازمان‌ها و بهینه شدن ارزش ویژه سرمایه‌گذاری و نوآوری پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که سازمان‌هایی که دارای امتیاز بالای مسئولیت اجتماعی هستند، منجر به بهینه شدن ارزش ویژه سرمایه‌گذاری شرکت می‌شوند. همچنین، شرکت‌هایی که عملکرد مسئولیت اجتماعی بالاتری دارند سودآورتر و با ارزش‌تر هستند.

ماشوکا و ابرهوموس^۵ (۲۰۱۸) در پژوهش انجام شده در بورس اوراق بهادار اردن مبنی بر بررسی اثر محافظه‌کاری بر کیفیت سود، به این نتیجه رسیدند که با افزایش سطوح سرمایه‌گذاری و نسبت مالکیت نهادی، بر میزان محافظه‌کاری افزوده می‌شود و کیفیت سود به همان نسبت کاهش می‌یابد.

لیز و همکاران (۲۰۱۵) بر این باورند که مخارج مسئولیت اجتماعی شرکت ("CSR") شکلی از خیریه مربوط به شرکت نیست و عملکرد مالی آینده را بهبود نمی‌بخشد. آن‌ها نشان دادند که علیت ارتباط مثبت بین مخارج CSR و عملکرد آتی شرکت با آنچه در اکثریت قریب به اتفاق متون ادعا می‌شود متفاوت است.

¹ Sami Bacha et al.

² Zeng et al.

³ Utomo et al.

⁴ Cook et al.

⁵ Mashoka & Abuhommous

سام دلیری و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با هدف تبیین مؤلفه‌های پیش‌برنده و بازدارنده مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها جهت ارتقاء کیفیت صورت‌های مالی از روش کتابخانه‌ای و جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق برای اندازه‌گیری مسئولیت اجتماعی از پرسشنامه استاندارد مسئولیت‌پذیری اجتماعی شوآرتز (۱۹۹۸) استفاده نمودند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که بعد ویژگی‌های فردی و مؤلفه‌های پیش‌برنده آن و مؤلفه‌های بازدارنده آن بر ارتقا کیفیت صورت‌های مالی تأثیرگذار است.

خوشکار و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین اجتناب مالیاتی و کیفیت سود در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹ پرداختند. داده‌های مورد نیاز برای آزمون‌های فرضیه پژوهش در این تحقیق از صورت‌های مالی سالانه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، استخراج شد. نتایج نشان داد بین اجتناب مالیاتی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود داشته و همچنین کیفیت حسابرسی بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و کیفیت سود اثر دارد.

احمدی مبارکه و مقتدری زاده (۱۴۰۰) پژوهشی را با عنوان بررسی ارتباط بین گزارش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها، بازده دارایی‌ها و کیوتوبین ۱۰۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۶ انجام دادند. نتایج نشان داد که بین گزارش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها با بازده دارایی‌ها رابطه معنی‌داری وجود دارد اما رابطه‌ی معناداری بین گزارش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها با کیوتوبین وجود ندارد.

فاضلی و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی را با عنوان مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، ابعاد و عوامل اثرگذار انجام دادند. روش جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، کتابخانه‌ای است که به وسیله مطالعه کتب و مقالات از سایت‌های اینترنتی و پایگاه‌های معتبر داخلی و خارجی جمع‌آوری گردیده است. با تشریح مبانی و چارچوب نظری نشان دادند ابعاد و مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با هم ارتباط داشته و بر هم اثر گذارند.

محمدی (۱۳۹۸) پژوهشی را با عنوان تأثیر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت بر حق الزحمه حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی در ۱۰۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ انجام داد. نتایج نشان می‌دهد که بین مسئولیت‌های سازمانی و حق الزحمه حسابرسی ارتباط منفی و معناداری وجود دارد، اما نتایج در رابطه با مسئولیت‌های محیطی ارتباط معناداری را نشان نمی‌دهد، همچنین بین مسئولیت اجتماعی (مسئولیت‌های سازمانی و محیطی) و کیفیت گزارشگری مالی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

ابوالبشر و عباسی استمال (۱۳۹۸) پژوهشی را با عنوان رابطه بین کیفیت سود و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی در ۱۳۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بین ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۶ انجام دادند. نتایج حاصل از آزمون فرضیات نشان داد بین کیفیت سود با افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی رابطه معکوس معناداری وجود دارد. همچنین کیفیت حسابرسی بر رابطه بین کیفیت سود و افشای مسئولیت‌پذیری تأثیرگذار است.

موسوی و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی را با عنوان تبیین الگوی ایفای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها و تأثیر آن بر کیفیت سود برای ۸۷ شرکت طی دوره‌ی زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ انجام دادند. نتایج بدست آمده نشان داد که ایفای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها با کیفیت سود رابطه معنادار و مثبت دارد.

نصیری و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی را با عنوان بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی با هزینه سرمایه، هزینه بدهی و هزینه حقوق صاحبان سهام در ۱۲۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال‌های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۵ انجام دادند. نتایج نشان داد که بین افشای مسئولیت اجتماعی و هزینه سرمایه شرکت و بین افشای مسئولیت اجتماعی و هزینه حقوق صاحبان سهام شرکت و بین افشای مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

حسین زاده گنابادی و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی را با عنوان بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت سود مبتنی بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی انجام دادند. نتایج پژوهش بیانگر این است که بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت سود مبتنی بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی ارتباط معنی‌داری وجود ندارد.

عظیمی و گنجی ارجنکی (۱۳۹۵) پژوهشی را با عنوان تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی انجام دادند. در این پژوهش از ۶۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره یک ساله ۱۳۹۰ بودند، استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و میزان محافظه‌کاری رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و کیفیت اقلام تعهدی نیز رابطه معناداری یافت نشد.

همان‌طور که قبلاً تشریح گردید، مدیران در فعالیت‌های اجتماعی سرمایه‌گذاری می‌کنند تا منافع خود را به حداکثر برسانند و این منجر به هزینه‌های نمایندگی و به تبع آن، کاهش ارزش شرکت و افزایش دستکاری در سود (کاهش کیفیت سود) می‌شود. زیرا سرمایه‌گذاری بیشتر در CSR منجر به هزینه‌های اضافی می‌شود که شرکت را در نقطه ضعف در برابر رقبای خود قرار می‌دهد. در نتیجه، مدیران برای رفع این مشکل، متوسل به دستکاری در سود می‌گردند که این مسئله، منجر به کاهش کیفیت سود می‌گردد. از طرفی، بدون در نظرگیری نظریه نمایندگی، اغلب پژوهش‌ها از وجود رابطه‌ی مثبت بین افزایش سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اجتماعی و کیفیت سود، خبر می‌دهند. با توجه به نتایج متناقض مبتنی بر نظریه‌ی نمایندگی نسبت به عدم در نظرگیری این نظریه، رابطه بین CSR و کیفیت سود شرکت باید دوباره مورد بررسی قرار گیرد تا بینش بیشتری به دست آید. علاوه بر توضیحات پیش گفته، این مسئله قابل ذکر است که مکانیسم‌های تعدیل کننده بالقوه نیز نادیده گرفته شده‌اند. به ویژه، اثر تعدیل کننده برخی مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی که بر تصمیم‌گیری، انگیزه و جهت‌گیری سازمانی تأثیر می‌گذارد، در نظر گرفته نشده است (دخلی، ۲۰۲۲، ص ۹۵۳). مطالعات تجربی اخیر به این نتیجه رسیدند که حتی اگر مطالعات تجربی در مورد رابطه کیفیت سود و مسئولیت اجتماعی شرکت شاهد یک رابطه مثبت باشند، این رابطه ممکن است تحت تأثیر متغیرهای

احتمالی مختلف (تعدیل کننده یا میانجی) قرار گیرد. در این منظر، مکانیسم خاصی از راهبری شرکتی، مانند کیفیت حسابرسی ممکن است نقش کلیدی در ارتقای کیفیت تصمیمات استراتژیک و تضمین اجرای موفقیت‌آمیز استراتژی‌های نوآورانه، از جمله CSR ایفا کند. کیفیت حسابرسی به عنوان یک مکانیسم حاکمیتی مهم در نظر گرفته می‌شود که برای مدیریت کردن تضادهای نمایندگی استفاده می‌شود. از منظر نمایندگی، عدم تقارن اطلاعاتی بین ذینفعان و مدیران، هزینه‌های نمایندگی را ایجاد می‌کند. بنابراین، شرکت‌ها به منظور کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه، از حساب‌رسان مستقل تقاضا می‌کنند. بنابراین، هدف این مطالعه، بررسی تاثیر CSR بر کیفیت سود شرکت و برجسته کردن اثر تعدیل کننده کیفیت حسابرسی بر این رابطه است.

با توجه به توضیحات فوق و با عنایت به اینکه در اغلب پژوهش‌ها از جمله عظیمی و گنجی ارجحی (۱۳۹۵)، حسین زاده گنابادی و همکاران (۱۳۹۶)، موسوی و همکاران (۱۳۹۷)، ابوالبشر و عباسی استمال (۱۳۹۸)، محمدی (۱۳۹۸) و سام دلیری و همکاران (۱۴۰۲) به بررسی ارتباط مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و کیفیت گزارشگری مالی یا کیفیت سود پرداخته‌اند و همچنین برخی پژوهش‌ها نظیر خوشکار و همکاران (۱۴۰۱) صرفاً به ارتباط بین کیفیت حسابرسی و کیفیت سود پرداخته‌اند. خلا انجام پژوهشی که به بررسی همزمان رابطه بین کیفیت حسابرسی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و کیفیت سود بپردازد، احساس گردید. انتظار می‌رود با انجام این پژوهش اولاً مبانی نظری مرتبط با ارتباط بین کیفیت حسابرسی، بیش‌سرمایه‌گذاری و کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و کیفیت سود توسعه یافته و در ثانی بتواند سهمی در ارتقا دانش سرمایه‌گذاران هنگام تصمیم‌گیری جهت سرمایه‌گذاری و توجه به عناصر تاثیرگذار بر کیفیت سود گردد.

روش‌شناسی پژوهش

مطالعه حاضر از منظر جهت‌گیری‌های پژوهش، کاربردی می‌باشد و روش پژوهش، همبستگی است. همچنین این پژوهش از نوع پژوهش‌های پس‌رویدادی است. در این تحقیق اطلاعات مورد نیاز برای بیان کلیات تحقیق، مبانی نظری، پیشینه‌ها و به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری گردیده است. داده‌های کمی مورد نیاز این تحقیق از صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، نرم‌افزار ره‌آورد نوین و سایت کدال استخراج شده است.

جامعه آماری مطالعه حاضر شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ می‌باشند. در این پژوهش برای انتخاب نمونه آماری، از روش حذف هدفمند استفاده گردید. مشاهده‌ها می‌بایست واجد شرایط ذیل باشند:

- (۱) در فاصله زمانی ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ در بورس فعالیت داشته باشند.
- (۲) سال مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفند باشد و تغییر سال مالی نداشته باشند.
- (۳) جزء شرکت‌های اعتباری، بیمه‌ای، سرمایه‌گذاری، بانکی و لیزینگ نباشد.

۴) اطلاعات مالی آن‌ها در دسترس باشد.

با در نظر گرفتن معیارهای فوق و روش حذف هدفمند، تعداد ۱۷۲ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شده و اطلاعات آن‌ها جهت تجزیه و تحلیل وارد نرم‌افزار آماری شدند. به منظور آزمون فرضیه پژوهش، مدل رگرسیونی زیر اجرا شد:

$$EQ_{it} = \beta_0 + \beta_1 OI_CSR_{it} + \beta_2 AQ_{it} + \beta_3 OI_CSR_{it} \times AQ_{it} + \beta_4 Size_{it} + \beta_5 AGE_{it} + \beta_6 ROA_{it} + e_{it}$$

در مدل فوق:

EQ متغیر وابسته و بیانگر کیفیت سود است.

OI_CSR متغیر مستقل و بیانگر بیش (کم) سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی است.

سایر متغیرها به عنوان متغیر کنترلی وارد مدل شده و به شرح زیر می‌باشند:

AQ متغیر تعدیلی کیفیت حسابرسی بوده و یک متغیر مجازی است؛ بدین صورت که اگر حسابرسی شرکت توسط سازمان حسابرسی انجام شده باشد، بیانگر کیفیت حسابرسی بالاتر بوده و مقدار ۱ را دریافت خواهد کرد و در غیر این صورت مقدار صفر را خواهد پذیرفت.^۱

تعریف جامعی از کیفیت حسابرسی که دربرگیرنده همه رویکردها باشد وجود ندارد. بر اساس نظر دی‌آنجلو (۱۹۸۱) و پژوهش علوی و همکاران (۱۴۰۰) و همچنین مهدوی و رستگاری (۱۳۹۷) اندازه مؤسسه حسابرسی به عنوان نماینده‌ای از کیفیت حسابرسی است.

SIZE متغیر کنترلی اندازه شرکت و برابر با لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌های شرکت است.

اندازه شرکت اندازه یک شرکت است که می‌تواند بر اساس روش‌های مختلف طبقه‌بندی شود، از جمله میزان درآمد، جمع دارایی‌ها و جمع حقوق صاحبان سهام. بر اساس پژوهش پراتیوی و پراتیوی (Pratiwi., & Pralita., 2021, pp. 28) اندازه شرکت به عنوان یک عامل تاثیرگذار بر روی کیفیت سود مورد بررسی قرار گرفته است.

AGE متغیر کنترلی سن شرکت و برابر با تعداد سال‌هایی است که از تاسیس شرکت می‌گذرد.

^۱ از دیدگاه حسابرسان، اندازه مؤسسه حسابرسی یکی از ویژگی‌هایی است که بر کیفیت حسابرسی اثر دارد. همچنین دی‌آنجلو (۱۹۸۱) معتقد است که مؤسسات حسابرسی بزرگتر، خدمات حسابرسی با کیفیت بالاتر ارائه می‌کنند، زیرا علاقه‌مند هستند که شهرت بهتری در بازار کار به دست آورند و به دلیل اینکه تعداد مشتریان آنان زیاد است، نگران از دست دادن مشتریان خود نیستند (قلی‌پور خاگاه و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۳۸۱). لذا بر اساس این توضیحات، در این پژوهش، سازمان حسابرسی، به عنوان کیفیت حسابرسی در نظر گرفته شد. البته این به این مفهوم نیست که خدمات ارائه شده توسط تمام مؤسسات حسابرسی، بی‌کیفیت است. جامعه حسابداران رسمی ایران در اجرای مفاد ماده 31 اساسنامه و انجام نظارت حرفه‌ای، باید سالیانه کیفیت حسابرسی در سطوح مؤسسه حسابرسی و کار حسابرسی اعضای خود را بررسی و نتیجه آن را در پایگاه اطلاع‌رسانی خود منتشر نماید. لذا جامعه حسابداران رسمی ایران از طریق مراجعه حضوری همکاران کارگروه کنترل کیفیت به مؤسسات حسابرسی عضو و تکمیل پرسشنامه کنترل کیفیت مشتمل بر اندازگیری ۳۶ شاخص مربوط، بر مبنای 1000 امتیاز و انتشار امتیاز مکتسبه، کیفیت حسابرسی در مؤسسات حسابرسی عضو را اندازگیری و بصورت عام اطلاع‌رسانی می‌نماید (حقیقین و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۹۶).

به عقیده داچومو (Dachomo., 2020, pp. 2) شرکت‌های جوان اساساً در مقایسه با شرکت‌های قدیمی «سریع و غیرمحافظه‌کار» هستند و به همان اندازه که شرکت‌های قدیمی نسبت به همتایان جوان‌تر خود «کند و محتاط‌تر» هستند. ایشان به بررسی چگونگی تنوع سنی شرکت‌ها بر رابطه بین ویژگی‌های شرکت و کیفیت سود پرداختند.

ROA بیانگر بازده دارایی‌های شرکت و برابر با نسبت سود خالص به مجموع دارایی‌های شرکت است. واران (Warrad., 2017, pp. 63) تاثیر سودآوری را با استفاده از شاخص نرخ بازده دارایی‌ها بر کیفیت سود سنجیده است و ارتباط مستقیمی را بین این شاخص و کیفیت سود دریافته است. جهت سنجش کیفیت سود به پیروی از حسین زاده گنابادی و همکاران (۱۳۹۶) از معیار مدیریت سود به عنوان معیاری برای ارزیابی کیفیت سود استفاده گردید. بدین منظور از مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) به صورت زیر استفاده شد:

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = a_1 \left(\frac{1}{A_{it-1}} \right) + a_2 \left(\frac{\Delta REV_{it}}{A_{it-1}} \right) + a_3 \left(\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right) + a_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

TA_{it} اقلام تعهدی شرکت و برابر با تفاوت بین سود عملیاتی و جریان وجه نقد عملیاتی می‌باشد.

A_{it-1} مجموع دارایی‌های سال قبل.

ΔREV_{it} تغییر در درآمد فروش شرکت بین سال جاری و سال قبل.

PPE_{it} جمع اموال، ماشین آلات و تجهیزات.

ROA_{it} بازده دارایی‌های شرکت و برابر با نسبت سود خالص به مجموع دارایی‌های شرکت است.

ε_{it} باقیمانده مدل فوق و بیانگر مدیریت سود می‌باشد. بنابراین هرچه قدر قدرمطلق باقیمانده مدل فوق بیشتر باشد، بیانگر مدیریت سود بیشتر بوده و در نتیجه کیفیت سود کمتر خواهد بود. بنابراین قدر مطلق باقی مانده‌ها در منفی یک ضرب گردیده و به عنوان شاخص مستقیم استفاده می‌شود.

سطوح مسئولیت‌پذیری اجتماعی

در این پژوهش، متغیر مستقل مسئولیت‌پذیری اجتماعی است. مؤسسه پژوهشی کیندر، لیدنبرگ و دومینی هر ساله سازمان‌ها را بر اساس معیارهایی (معیارهای اجتماعی و زیست‌محیطی) رتبه‌بندی می‌کند. رتبه‌بندی این مؤسسه شامل 13 موضوع از ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت است و به دو گروه موضوع‌های کیفی (بعد) و موضوع‌های بحث‌برانگیز کسب و کار (6 بعد) تقسیم می‌شود. هفت موضوع کیفی شامل جامعه، تنوع، روابط کارکنان، محیط زیست، ویژگی‌های محصول، حقوق انسانی و حاکمیت شرکتی است. شش موضوع کسب و کار عبارت است از: مشروبات الکلی، قمار، سلاح گرم، جنگ، انرژی هسته‌ای و مواد مخدر. موضوع‌های کیفی شامل رتبه‌های مثبت و منفی (نقاط قوت و ضعف) است. در این پژوهش نیز مطابق با پژوهش تقی‌زاده خانقاه

و زینالی در محاسبه نمره‌ی کلی مسئولیت‌پذیری اجتماعی شاخص حاکمیت شرکتی حذف شد. بنابراین، نمره‌ی کلی مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر اساس شش موضوع محاسبه شده است. از تفاوت نقاط قوت و نقاط ضعف نمره‌ی مربوط به هر بعد به دست می‌آید. سرانجام، با جمع تمام این ابعاد یک نمره‌ی کلی برای مسئولیت‌پذیری اجتماعی به دست خواهد آمد. در صورت وجود هر نقطه ضعف یا نقطه قوت برای آن 1 و ۱- و در صورت نبود صفر در نظر گرفته می‌شود. ابعاد مختلف مسئولیت‌پذیری اجتماعی در جدول شماره 1 ارائه شده است. الگوی بکار گرفته شده در این پژوهش به منظور برآورد نمره‌ی مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها الگوی جامع است که به شرح زیر محاسبه می‌گردد (تقی‌زاده خانقاه و زینالی، ۱۳۹۵، ص ۱۵-۱۲).

$$CSR\ Score = CSR_COM + CSR_DIV + CSR_EMPL + CSR_ENV + CSR_PRO + CSR_HUM$$

که در رابطه فوق:

CSR Score: نمره‌ی کلی مسئولیت‌پذیری اجتماعی؛ CSR_COM: نمره‌ی افشای مشارکت اجتماعی؛ CSR_DIV: نمره افشای تنوع؛ CSR_EMPL: نمره‌ی افشای روابط کارکنان؛ CSR_ENV: نمره‌ی افشای محیط زیست؛ CSR_PRO: نمره‌ی افشای ویژگی‌های محصول؛ CSR_HUM: نمره‌ی افشای حقوق انسانی است.

جدول ۱. ابعاد کیفی مسئولیت‌پذیری اجتماعی

ابعاد	نقاط ضعف	نقاط قوت
مشارکت اجتماعی	ضعف سرمایه‌گذاری	کمک‌های خیریه
	تأثیر اقتصادی منفی	فعالیت‌های نوآورانه (کمک به سازمان‌های غیرانتفاعی)
	فرار از مالیات (کنمان درآمد)	حمایت از مسکن
		حمایت تحصیلی
تنوع		برنامه‌های داوطلبانه
	پرداخت نکردن جریمه	ارتقای مدیرعامل
	نداشتن نمایندگی	تعداد متنوع اعضای هیئت مدیره
		اشتغال معلولین
روابط کارکنان	تعدیل نیروی کار	روابط اتحادیه‌ها
	دغدغه بهداشتی و ایمنی	سیاست اخراج نکردن
		سهیم شدن کارکنان در سود نقدی
		مشارکت کارکنان
		مزایای بازنشستگی

ابعاد	نقاط ضعف	نقاط قوت
محیط‌زیست	تولید زباله‌های خطرناک	ارتقای بهداشت و ایمنی
	مشکلات قانونی	جلوگیری از آلودگی
	مواد شیمیایی مخرب لایه اوزون	بازیافت زباله
	مواد شیمیایی کشاورزی	انرژی پاک
	تولید گازهای گلخانه‌ای	ماشین‌آلات و تجهیزات
	تغییر آب و هوا	
	ضعف بازاریابی	کیفیت محصول
ویژگی‌های محصول	پرداخت جریمه برای ایمنی محصول	ایمنی محصول
	پرداخت جریمه برای تبلیغات منفی	
حقوق انسانی	دغدغه حقوق کارگران	ارتقا حقوق کارگران
	استخدام نکردن افراد بومی منطقه	استخدام افراد بومی منطقه

منبع: یافته‌های پژوهشگر

آمار توصیفی داده‌های تحقیق

به منظور تشریح متغیرهای پژوهش آمار توصیفی تمامی متغیرها را ارائه می‌نماییم. به منظور شناخت بهتر در مورد پژوهش و آشنایی بیشتر با متغیرهای پژوهش قبل از تجزیه و تحلیل داده‌های آماری لازم است این داده‌ها توصیف شوند.

جدول ۲. آمار توصیفی

متغیر	میانگین	میان	انحراف معیار	مینیمم	ماکسیمم
کیفیت سود	-۰/۸۱۵	-۰/۶۲۲	۰/۱۱۶	-۱/۳۷	۰/۰۰۰
مسئولیت اجتماعی	۸/۱۵۶	۷	۲/۷۴۳	۴	۱۵
اندازه شرکت	۱۴/۹۴	۱۴/۶۶	۱/۶۲	۱۱/۳۶	۲۰/۷۷
سن شرکت	۴۰/۶۵	۴۲	۱۳/۲۱	۱۳	۶۹
بازده دارایی‌ها	۰/۱۴۱	۰/۱۱۴	۰/۱۶۳	-۰/۵۸۱	۰/۶۸۲

منبع: یافته‌های پژوهشگر

آزمون فرضیه‌های پژوهش

پس از محاسبه هر یک از متغیرها روش رگرسیون چندگانه از نرم‌افزار آماری R استفاده شد. در این پژوهش به دلیل وجود مقاطع (تعداد شرکت‌ها) زیاد و سری زمانی کم از آزمون مادالا و ویو (۱۹۹۹) استفاده شده است. نتیجه این آزمون در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. آزمون ریشه واحد جمعی برای متغیرها

کیفیت سود	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	کیفیت حسابرسی
P-مقدار آزمون	<0.000	<0.000
اندازه شرکت	سن شرکت	بازده دارایی‌ها
P-مقدار آزمون	<0.000	<0.000

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همان‌طور که ملاحظه می‌شود برای تمامی متغیرها P-مقدار از ۰/۰۵ کمتر بوده است. از این رو می‌توان ایستایی تمامی متغیرها را پذیرفت.

جدول ۴. نتایج آزمون بروش باگن برای مدل فرضیه پژوهش

آماره BP	درجه آزادی	P-مقدار	نتیجه
۲۲/۱۲	۵	۰/۰۰۰	همسانی واریانس‌ها برقرار نیست

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همان‌طور که نتیجه نشان می‌دهد همسانی واریانس‌ها برقرار نیست زیرا P-مقدار آزمون کمتر از ۰/۰۵ بوده است. پس از بررسی آزمون‌های تشخیصی این نتیجه حاصل شد که باید از روش تعمیم یافته به منظور برازش مدل استفاده شود. نتایج این رگرسیون در جدول ۶ آمده است:

جدول ۶. نتایج مدل فرضیه پژوهش

متغیرها	VIF	ضریب	انحراف استاندارد خطا	آماره t	p-مقدار	نتیجه
عرض از مبدا	-	-۰/۳۰۱	۰/۰۵۷	-۵/۲۸	۰/۰۰۲	معناداری در مدل
مسئولیت اجتماعی	۱/۲۵	۰/۰۴۷	۰/۰۰۳۸	۱۲/۳۶	۰/۰۰۰	معناداری در مدل
کیفیت حسابرسی	۱/۱۸	۰/۰۲۲	۰/۰۰۲۰	۱۱	۰/۰۰۰	معناداری در مدل

متغیرها	VIF	ضریب	انحراف استاندارد خطا	آماره t	p-مقدار	نتیجه
مسئولیت اجتماعی ^x کیفیت حسابرسی	۱/۳۷	۰/۱۱۶	۰/۰۱۹	۶/۱۰	۰/۰۰۱	معناداری در مدل
اندازه شرکت	۱/۱۰	۰/۰۱۲	۰/۰۰۳۹	۳/۰۷	۰/۰۲۴	معناداری در مدل
سن شرکت	۱/۱۹	۰/۰۰۲	۰/۰۰۱	۲/۱۰	۰/۰۴۴	معناداری در مدل
بازده دارایی‌ها	۱/۲۲	-۰/۰۴۱	۰/۰۴۸	-۰/۸۵	۰/۴۲۳	عدم معناداری در مدل
ضریب تعیین		۰/۴۲				آزمون معنی‌داری مدل
آزمون دوربین واتسون		۲/۳۱				آماره F
آماره آزمون		۰/۳۷				p-مقدار
۷۴/۳۷		۰/۰۰۰				p-مقدار

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بر مبنای شاخص VIF، بین متغیرهای مستقل هم‌خطی وجود ندارد زیرا ماکسیمم این شاخص در بین متغیرها کمتر از ۵ بوده است. از طرفی در مدل برازش داده شده، خودهمبستگی خطا وجود ندارد زیرا آزمون دوربین واتسون معنی‌دار نبوده است. از این رو می‌توان مدل برازش شده را معتبر دانست و آزمون F و شاخص‌های اعتبار آن از جمله ضریب تعیین را مورد بررسی قرار داد. آزمون F نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل مدل قابلیت پیش‌بینی متغیر وابسته را داشته‌اند، زیرا P-مقدار این آزمون کمتر از ۰/۰۵ بوده است. همچنین ضریب تعیین نشان می‌دهد که ۴۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود.

در بررسی فرضیه‌های پژوهش، برای متغیر مستقل OI_CSR، آماره t (۱۲/۳۶) نشان می‌دهد که این متغیر در سطح ۹۵٪ اطمینان، از لحاظ آماری معنادار می‌باشد زیرا اولاً مقادیر قدر مطلق این آماره بیشتر از ۱/۹۶ بوده ثانیاً P-مقدار (۰/۰۰۰) نیز کمتر از ۵ درصد می‌باشد. از طرفی ضریب این متغیر در مدل مثبت می‌باشد. بنابراین بین بیش‌سرمایه‌گذاری (کم‌سرمایه‌گذاری) در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود، رابطه مستقیم (معکوس) و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان‌دهنده آن است کیفیت حسابرسی رابطه بین بیش‌سرمایه‌گذاری (کم‌سرمایه‌گذاری) در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود را تقویت می‌کند. به عبارتی اثر متقابل متغیرهای کیفیت حسابرسی و بیش‌سرمایه‌گذاری (کم‌سرمایه‌گذاری) در مسئولیت‌پذیری اجتماعی در مدل معنی‌دار است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از آزمون فرضیه پژوهش نشان داد که بین بیش‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود ارتباط مثبت و معناداری وجود داشته و بین کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود ارتباط منفی و معناداری وجود دارد. با عنایت به اینکه برای بدست آوردن کیفیت سود، مقادیر قدرمطلق باقیمانده‌ها در عدد منفی یک ضرب می‌گردد، نتایج حاصله چنانچه کمتر شوند، کیفیت سود پایین‌تر می‌گردد؛ به عبارتی، مقادیر کیفیت سود، حالت معکوس کیفیت را نشان می‌دهند. یعنی چنانچه مبالغ سرمایه‌گذاری در مسئولیت اجتماعی بیشتر گردند، در صورت نزدیک شدن مقدار کیفیت سود به عدد صفر، کیفیت سود افزایش می‌یابد و چنانچه کاهش در مبلغ سرمایه‌گذاری در مسئولیت اجتماعی صورت پذیرد، در صورت دور شدن مقادیر کیفیت سود از عدد صفر، کیفیت سود کمتر می‌گردد. مقدار ضریب متغیر مستقل یعنی بیش‌سرمایه‌گذاری (کم‌سرمایه‌گذاری) در مسئولیت‌پذیری اجتماعی بیانگر این است که تغییرات متغیر وابسته یعنی کیفیت سود به میزان $0/047$ در صورت ثابت بودن سایر شرایط از طریق بیش‌سرمایه‌گذاری (کم‌سرمایه‌گذاری) در مسئولیت‌پذیری اجتماعی تبیین می‌شود. نتایج این فرضیه بیانگر این است که هر چقدر در یک شرکت، نسبت به انجام فعالیت‌های مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی یا عام‌المنفعه، دغدغه بیشتری (کمتری) وجود داشته باشد، کیفیت سود در آن شرکت بالاتر (پایین‌تر) خواهد بود. در تحلیل این نتایج باید گفت که بنگاه‌های اقتصادی در صورت پیش‌بینی تضعیف بیشتر وضعیت مالی در دوره‌های آینده، احتمالاً در پروژه‌های خاص سرمایه‌گذاری می‌کنند. لیس و همکاران (۲۰۱۵) مستند می‌کند که سطح غیر طبیعی بالای سرمایه‌گذاری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها می‌تواند نشانه‌ای از اطلاعات خصوصی در مورد چشم‌اندازهای مالی آینده باشد. به عبارت دیگر، شرکت‌هایی که انتظار دارند منابع مالی بیش از حد در دوره‌های آینده داشته باشند، در فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی سرمایه‌گذاری‌های بیش از حد انجام می‌دهند. بنابراین، سرمایه‌گذاری بیش از حد در مسئولیت‌پذیری اجتماعی ممکن است به دلیل انگیزه‌های فرصت‌طلبانه مدیران نباشد اما به دلیل دسترسی خصوصی مدیران به اطلاعات مربوط به چشم‌انداز مالی آینده پیش‌بینی شده باشد. در چنین شرایطی، مدیران کمتر از مدیریت سود برای پنهان سازی عملکرد مالی استفاده می‌کنند که منجر به افزایش کیفیت سود می‌شود. در نقطه مقابل، بنگاه‌ها اگر نتوانند نیازهای ذی‌نفعان مختلف را شناسایی و برآورده کنند، قرارداد اجتماعی را نقض می‌کنند و از تهدیدهای قانونی رنج می‌برند. فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت ممکن است به عنوان ابزاری برای مدیریت خواسته‌های ذی‌نفعان مختلف عمل کند تا گروه‌های مختلف بتوانند از حقانیت موجودیت یک نهاد مطمئن شوند (هان و لوفر، ۲۰۱۴). بنابراین در کنار دستیابی به اهداف اجتماعی، وضعیت بنگاه‌ها نیز بهتر است زیرا منافع اقتصادی بیش از هزینه‌های مربوطه است. در نتیجه، مجموع مزایای اجتماعی و اقتصادی فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به حداکثر می‌رسد. مسلماً این همان سطح سرمایه‌گذاری مسئولیت اجتماعی شرکت است که هر شرکت دنبال می‌کند. سطح سرمایه‌گذاری‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در زیر سطح بهینه به عنوان کمبود سرمایه‌گذاری

مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تعریف می‌شود. بر اساس تحلیل فوق، هر چقدر شرکت، کمتر در فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی سرمایه‌گذاری کند (کم‌سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی)، کمتر می‌تواند اهداف اجتماعی و عملکرد مالی خود را را هماهنگ کند و در نتیجه بیشتر احتمال دارد که مدیران سود شرکت را دستکاری کنند تا عملکرد عملیاتی نامطلوب را پنهان نمایند (کیفیت سود کاهش می‌یابد). شایان ذکر است هر چه کیفیت حسابرسی بالاتر باشد (سازمان حسابرسی)، با توجه به رعایت الزامات بیشتر، باعث توجه بیشتر شرکت‌ها به مسئولیت‌پذیری اجتماعی شده و لذا سود نیز از کیفیت بالاتری برخوردار خواهد بود. نتایج حاصل از این پژوهش، همسو با نتایج تحقیقات خوشکار و همکاران (۱۴۰۱)، سانگ و ریمل (۲۰۲۱)، سانگ (۲۰۲۲)، دخلی (۲۰۲۲)، جیائو و همکاران (۲۰۲۲)، کائو و همکاران (۲۰۲۳) و احمد و همکاران (۲۰۲۳) می‌باشد.

با توجه به نتایج این پژوهش، پیشنهاد کاربردی این پژوهش به قرار زیر می‌باشند:

- ✓ به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار توصیه می‌شود که در ساختار سازمانی خود واحد یا کمیته مستقل مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را جهت تدوین استراتژی‌ها و اهداف ایفای مسئولیت اجتماعی در شرکت‌ها دایر کنند، تا چگونگی افشای آن را مدنظر قرار دهند.
- ✓ به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود تا در شرکت‌هایی سرمایه‌گذاری نمایند که نسبت به فعالیت‌های مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی دغدغه بیشتری داشته و سرمایه‌گذاری‌های مناسبی در این زمینه انجام داده‌اند، چراکه با توجه به نتایج این پژوهش، در چنین شرکت‌هایی کیفیت سود از سطح بالاتری برخوردار است و سرمایه‌گذاران می‌توانند تصمیمات اقتصادی مفیدتر و بهینه‌تری را اتخاذ نمایند.
- ✓ به سازمان حسابرسی که مرجع تدوین کننده استاندارد در کشور است پیشنهاد می‌شود که استانداردهایی را در جهت افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تدوین نماید.
- ✓ به مدیران پیشنهاد می‌گردد در صورت عدم وجود محدودیت بودجه‌ای جهت انجام حسابرسی صورت‌های مالی، سرمایه‌گذاران را در انتخاب حسابرِس و بازرِس قانونی با توجه مولفه‌ی اندازه موسسه حسابرسی متقاعد نمایند که این خود منجر به افزایش کیفیت حسابرسی شده و به دنبال آن شاخص‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی بیشتر رعایت گردیده و در نهایت کیفیت سود نیز افزایش خواهد یافت. همچنین به مدیران پیشنهاد می‌شود جهت جذب سرمایه‌گذاران بیشتر نسبت به انجام سرمایه‌گذاری بیشتر در مسئولیت‌های اجتماعی و افشای آن‌ها در صورت‌های مالی اقدام نمایند تا با این کار کیفیت سود خود را افزایش داده و سرمایه‌گذاران با نگرانی کمتری جهت سرمایه‌گذاری، ورود نمایند.
- ✓ به سازمان امور مالیاتی پیشنهاد می‌شود، جهت ترغیب بیشتر شرکت‌ها در انجام سرمایه‌گذاری در مسئولیت اجتماعی و فعال‌تر نمودن صنایع به دلیل اشتیاق سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها، معافیت‌های بیشتر مالیاتی برای این قبیل شرکت‌ها در نظر بگیرد تا سود شرکت‌ها نیز با کیفیت بالاتری گزارش شود.

- ✓ به سازمان بورس و اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود تدابیری اتخاذ نماید که شرکت‌ها را بر اساس امتیاز کارایی ایفای مسئولیت‌پذیری اجتماعی رتبه‌بندی نماید.
- (۱) همچنین پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی به شرح زیر هستند:
 - (۲) بررسی نقش دانش مالی مدیران در رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود.
 - (۳) مقایسه رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و کیفیت سود در شرکت‌های دولتی و غیردولتی.
 - (۴) انجام پژوهش حاضر به تفکیک صنعت و مقایسه نتایج صنایع مختلف با یکدیگر.

تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

فهرست منابع

- ابوالبشر، محمدرضا و عباسی استمال، محمدرضا. (۱۳۹۸). رابطه بین کیفیت سود و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی با تأکید بر کیفیت حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دومین کنفرانس ملی تحقیقات بنیادین در مدیریت و حسابداری، تهران.
- احمدپور، احمد و احمدی، احمد. (۱۳۸۷). استفاده از ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی در ارزیابی کیفیت سود، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، (3) 15، صص ۱۶-۳.
- احمدی مبارکه، مهدی و مقتدری‌زاده، کامران. (۱۴۰۰). بررسی ارتباط بین گزارش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها، بازده دارایی‌ها و کیوتوبین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دومین کنفرانس بین‌المللی چالش‌ها و راهکارهای نوین در مهندسی صنایع و مدیریت و حسابداری، دامغان.
- تقی زاده خانقاه، وحید و زینالی، مهدی. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها بر کارایی سرمایه‌گذاری و نوآوری. حسابداری سلامت، (۲) ۵، ۲۷-۱.
- حسین زاده گنابادی، حسین؛ رازدار، محمدرضا؛ جوان، علی اکبر (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت سود مبتنی بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی. مطالعات مدیریت و حسابداری، دوره ۳، شماره ۴، صص ۲۲۶-۲۱۵.
- حق بین، پرویز؛ آزادی، کیهان؛ پورعلی لاکلایه، محمدرضا و صمدی لرگانی، محمود. (۱۴۰۱). تأثیر هویت اجتماعی و انعطاف‌پذیری بر کیفیت حسابرسی با تأکید بر نقش استرس. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۴ (۵۳)، صص ۲۲۲-۱۹۱.
- خوشکار، فرزین؛ مرادی، سحر و فرامرزی، عاطفه. (۱۴۰۱). تأثیر کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین اجتناب مالیاتی و کیفیت سود. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، ۶ (۲۱)، ۵۶۸-۵۴۸.

- سام دلیری، بهنام؛ آذین فر، کاوه؛ نبوی چاشمی، سید علی و پورعلی، محمدرضا. (۱۴۰۲). تبیین مؤلفه‌های پیش‌برنده و بازدارنده اجتماعی شرکت‌ها جهت ارتقاء کیفیت صورت‌های مالی. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۵(۵۷)، ۲۳۸-۲۱۱.
- عظیمی، مجید؛ گنجی ارجنکی، سمیه (۱۳۹۵). تاثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی. مطالعات حسابداری و حسابرسی، ۵(۱۷)، صص ۹۶-۱۱۱.
- علوی، سید محمد و وکیلی فرد، حمیدرضا. (۱۴۰۰). تاثیر اندازه موسسه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی در موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۳۷(۱۰)، ۱۱-۲۴.
- فاضلی، حامد؛ بهمنی، اکبر؛ حسین زاده، فاطمه. (۱۳۹۹). مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، ابعاد و عوامل اثرگذار، هفتمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم انسانی، مدیریت و کارآفرینی ایران، تهران.
- فخاری، حسین و حسن نتاج کردی، محسن. (۱۳۹۷). اثر تعدیل‌کنندگی راهبری شرکتی بر ارتباط بین رقابت در بازار محصول و کیفیت سود پیش‌بینی شده توسط مدیریت. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۰(۳۸)، صص ۲۳۷-۲۰۹.
- قلی پور، مهدی؛ جعفرپور، هومن و صارمی‌نیا، مهسا. (۱۴۰۰). ارتباط کیفیت حسابرسی و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۰(۴۰)، صص ۳۹۰-۳۷۹.
- کامیابی، یحیی؛ شهسواری، معصومه؛ سلمانی، رسول (۱۳۹۵). بررسی تاثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها بر عدم تقارن اطلاعاتی. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۸(۳۰)، صص ۱۴۵-۱۲۶.
- محمدی، منصور (۱۳۹۸). تاثیر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت بر حق الزحمه حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری، ۴(۱۳)، ۴۳-۲۵.
- معتدلی، پگاه، تاروردی، ید اله. (۱۴۰۱). تأثیر عدم اطمینان محیطی بر پایداری سود، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۴(۵۳)، صص ۴۹-۳۱.
- موسوی، احمد؛ رضایی، فرزین؛ شاه ویسی، فرهاد. (۱۳۹۷). تبیین الگوی ایفای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها و تأثیر آن بر کیفیت سود. حسابداری مدیریت، ۱۰(۳۳)، صص ۱۰۸-۸۹.
- موسوی، سیداحمد، شاه ویسی، فرهاد، و رضایی، فرزین. (۱۳۹۷). تبیین الگوی ایفای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها و تأثیر آن بر کیفیت سود. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۱۰(۳۹)، ۱۶۷-۱۸۸.
- مهدوی، غلامحسین و رستگاری، نجمه. (۱۳۹۷). کیفیت حسابرسی و محدودیت در تأمین مالی. مدیریت دارایی و تأمین مالی، ۶(۳)، ۱۱۷-۱۳۲.

- نصیری، مجید؛ میرزاعلی، رامین؛ نارویی، یونس. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی با هزینه سرمایه، هزینه بدهی و هزینه حقوق صاحبان سهام مطالعه موردی: شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، کنفرانس نوین پژوهش های نوین کاربردی در مدیریت، اصفهان.
- Abolbasha, M. R. & Abbasi Estmal, M. R. (2019). The relationship between profit quality and social responsibility disclosure with an emphasis on audit quality in companies listed on the Tehran Stock Exchange, the second national conference on fundamental research in management and accounting, Tehran. (in Persian).
- Ahmad, G., Hayat, F., Almaqtari, F. A., Farhan, N. H., & Shahid, M. (2023). Corporate social responsibility spending and earnings management: The moderating effect of ownership structure. *Journal of Cleaner Production*, 384, 135556.
- Ahmadi Mubarekeh, M. & Moqtadridzadeh, K. (2022). Examining the relationship between corporate social responsibilities, return on assets and Qotubin companies accepted in Tehran Stock Exchange, the second international conference on new challenges and solutions in industrial engineering, management and accounting, Damghan. (in Persian).
- Ahmadpour, A. & Ahmadi, A. (2009). Using the qualitative characteristics of financial information in evaluating the quality of profit, *Accounting and Auditing Reviews*, 15 (3), pp. 3-16. (in Persian).
- Alavi, S. M., & Vakilifard, H. (2021). The Impact of the Public Accounting Firm Size on Quality of Audit Reports issued by Iranian Association of Certified Public Accountants (IACPA) Member Firms. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 10(37), 11-24. (in persian).
- Azimi, M., & Ganji Arjangi, S. (2016). The Impact of Corporate Social Responsibility (CSR) on Financial Reporting Quality. *Accounting and Auditing Studies*, 5(17), 96-111. (in persian).
- Benlemlih, M., & Bitar, M. (2016). Corporate social responsibility and investment efficiency. *Journal of Business Ethics*, 148, 1-25.
- Cao, Z., Rees, W., & Rodionova, T. (2023). Corporate Social Responsibility and Earnings Quality in the Context of Changing Regulatory Regimes and the Financial Crisis, *Spanish Accounting Review*, 26(1), 124-137.
- Carroll, A. (1979). A three-dimensional conceptual model of corporate social performance. *Academy of Management Review*, 4(4), 497-505.
- Cook, K. A., Romia, A. M., Sanchezb, D., & Sanchezb, J. M. (2018). The Influence of Corporate Social Responsibility on Investment Efficiency and Innovation. *Journal of Business Finance & Accounting*, 46 (3-4), 2010-2050.
- Dachomo, G. P. (2020). Corporate attributes and earnings quality: the moderating effect of corporate age. *Accounting and taxation review*, 1-10.
- Dakhli, A. (2022). The impact of corporate social responsibility on firm financial performance: does audit quality matter?. *Journal of Applied Accounting Research*, 23(5), 950-976.
- Fabrizi, M. Mallin, C. A. & Michelon, G. (2014). The role of CEO's personal incentives in driving corporate social responsibility. *Journal of Business Ethics*, 124(2), 311-326.
- Fakhari, H. & Hasan Natajkordi, M. (2018). The moderating effect of corporate governance on the relationship between competition in the product market and the quality of earnings predicted by management. *Financial Accounting and Auditing Research*, 10(38), 209-237. (in Persian).

- Fazeli, H.; Bahmani, A.; Hosseinzadeh, F. (2019). Corporate social responsibility, dimensions and influencing factors, the 7th National Conference of Modern Studies and Researches in Human Sciences, Management and Entrepreneurship of Iran, Tehran. (in Persian).
- Fazzari, S., Hubbard, G., & Petersen, B. (1988). Finance constraints and corporate investment. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1988(1), 141–206.
- Gaio, C., Goncalves, T., & Sousa, M. V. (2022). Does corporate social responsibility mitigate earnings management? *Management Decision*.
- Gholipour, M., Jafarpour, H., & Saremi nia, M. (2021). The Relationship between Audit Quality and Earnings Management in Companies Accepted Tehran Stock Exchange. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 10(40), 379-390. (in Persian).
- Hahn, R., & Lülfs, R. (2014). Legitimizing negative aspects in GRI-oriented sustainability reporting: A qualitative analysis of corporate disclosure strategies. *Journal of Business Ethics*, 123(3), 401–420.
- Haghibin, P. Azadi, K. Poorali, M.R. & Samadilargani, M. (2022). The Effect of Social Identity and Flexibility on Audit Quality with Emphasis on the Stress Role. *Financial Accounting and Auditing Research*, 14(53), 191-222. (in Persian).
- Hosseinzadeh Gonabadi, H.; Razdar, M. R.; Javan, A. A. (2016). Investigating the relationship between social responsibility and profit quality based on accrual-based profit management. *Management and Accounting Studies*, Volume 3, Number 4, pp. 226-215. (in Persian).
- Jensen, M. C. (2001). Value maximization, stakeholder theory, and the corporate objective function. *Journal of Applied Corporate Finance*, 14 (3), 8-21.
- Kamyabi, Y., Shahsavari, M., & Soltani, R. (2016). Corporate Social Responsibility and Information Asymmetry (Companies listed on the Tehran Stock Exchange). *Accounting and Auditing Research*, 8(30), 126-135. (in Persian).
- Khoshkar, F. Moradi, S. & Faramarezi, A. (2022). The effect of audit quality on the relationship between tax avoidance and earnings quality. *Scientific journal of modern research approaches in management and accounting*, 6(21), 568-548. (in Persian).
- Lys, T., Naughton, J. P., & Wang, C. (2015). Signaling through corporate accountability reporting. *Journal of Accounting and Economics*, 60(1), 56–72.
- Mahdavi, G., & Rastegari, N. (2018). Audit Quality and Financial Constraints. *Journal of Asset Management and Financing*, 6(3), 117-132. (in Persian).
- Mashoka, T. Z., & Abu-hommous, A. (2018). The effect of conservatism on earnings quality. *Jordan journal of business Administration*, 14(1), 165-175.
- Mohammadi, M. (2018). The effect of corporate social responsibility disclosure on audit fees and financial reporting quality in companies listed on the Tehran Stock Exchange, *Quarterly Journal of Applied Research in Management and Accounting*, Volume: 4, Number: 13. (in Persian).
- Motamedi, P. & Tariverdi, Y. (2022). The Effect of Environmental Uncertainty on Earnings Persistence. *Financial Accounting and Auditing Research*, 14(53), 31-49. (in Persian).
- Mousavi, S. A., Rezaei, F., & Shahveisi, F. (2017). Developing the corporate social responsibility Model and its impact on the Qualitative Characteristics of Financial Information. *Management Accounting*, 10(33), 89-108. (in Persian).

- Mousavi, S. A., Shahveisi, F., & Rezaei, F. (2018). Developing the Corporate Social Responsibility Model and its Impact on the Earnings Quality. *Accounting and Auditing Research*, 10(39), 167-188. (in Persian).
- Nasiri, M.; Mirza Ali, R.; Naroei, Y. (2017). Investigating the relationship between social responsibility and cost of capital, cost of debt and cost of equity, a case study: companies listed on the Tehran Stock Exchange, New Conference of Applied New Researches in Management, Isfahan. (in Persian).
- Pratiwi, W., & Pralita, T. (2021). The influence of corporate governance mechanism, accounting conservatism, and company size on earnings quality. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*, 4(01), 26-34.
- Sam Daliri, B., Azinfar, K., Nabavi Chashmie, S. A., & Pourali, M. (2023). Explaining the Promoting and Inhibiting Social Components of Companies to Improve the Quality of Financial Statements. *Financial Accounting and Auditing Research*, 15(57), 211-238. (in Persian).
- Sami Bacha, Aymen Ajina and Sourour Ben Saad (2020). CSR performance and the cost of debt: does audit quality matter? *CORPORATE GOVERNANCE*. DOI 10.1108/CG-11-2019-0335.
- Schipper, K. & Vinsent (2010). How can we measure the costs and benefits of changes in financial reporting standards? *Accounting and Business Research*, 40(3), 309–327.
- Spence, M. (2002). Signaling in retrospect and the informational structure of markets. *American Economic Review*, 92(3), 434-459.
- Song, H. & Rimmel, G. (2020): Heterogeneity in CSR activities: is CSR investment monotonically associated with earnings quality? *Accounting Forum*, DOI: 10.1080/01559982.2020.1810428
- Song, B. (2022). The Influence of Audit-Committee Characteristics on the Association between Corporate Social Responsibility and Earnings Quality. *Sustainability*, 14(17), 10496.
- Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571–610.
- Taghizade Khanghah, V., & Zeynali, M. (2017). Investigating the Effect of Corporate Social Responsibility on the Investment Efficiency and Innovation. *Journal of Health Accounting*, 5(No 2), 1-27. (in Persian).
- Tang, Y., Qian, C., Chen, G., & Shen, R. (2015). How CEO hubris affects corporate social (ir) responsibility. *Strategic Management Journal*, 36(9), 1338–1357.
- Utomo, B. T., & Laksmiwati, M. (2019, September). Effect of Return on Assets, Debt to Equity Ratio, Earning Per Share, Dividend Payout Ratio, Price to Book Value and Earning Growth to Price Earnings Rasio (In Companies Incorporated in the LQ45 Index for the Period 2011-2015). In *Proceedings of the 1st Workshop on Multidisciplinary and Its Applications Part 1*, WMA-01 2018, 19-20 January 2018, Aceh, Indonesia.
- Warrad, L. H. (2017). The influence of leverage and profitability on earnings quality: Jordanian case. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 7(10), 62-81.
- Zeng, S., Qin, Y., & Zeng, G. (2019). Impact of Corporate Environmental Responsibility on Investment E_cieny: The Moderating Roles of the Institutional Environment and Consumer Environmental Awareness. *Sustainability*, 11, 1-21.

Abstract

The relationship between underinvestment and overinvestment in social responsibility with Earnings quality: the moderating role of audit quality

Mahdi Filsaraei ¹

Mostafa Samani²

Received: 10 / October / 2025 Accepted: 09 / December / 2025

Abstract

The aim of the current research is the relationship between underinvestment and overinvestment in social responsibility with Earnings quality in listed companies on the Tehran Stock Exchange. This research is applied in terms of purpose and descriptive and correlational in terms of research method. The statistical population of the research is all the companies listed on the Tehran Stock Exchange during the years 2017-2021. In order to select the statistical sample, the targeted elimination method was used, and after applying the relevant criteria, 172 companies were selected as the statistical sample. In this research, regression analysis has been used to test the research hypotheses. The softwares used in this research are R and SPSS. The results of the research hypothesis test showed that there is a direct (inverse) and significant relationship between overinvestment (underinvestment) in social responsibility and earnings quality. Also, audit quality strengthens the relationship between overinvestment (underinvestment) in social responsibility and profit earnings.

Keywords: Social responsibility, Earnings, Earnings quality, Audit quality.

¹ Accounting Department, Hakim Tous Institute of Higher Education, Mashhad, Iran (Corresponding Author).
filsaraei@yahoo.com

² Accounting Department, Hakim Tous Institute of Higher Education, Mashhad, Iran.
mostafa.samani1987@gmail.com

